

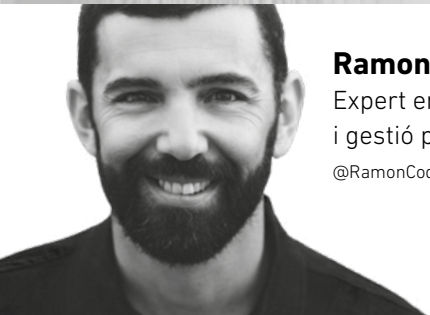

variables

Seguretat humana i ocupacions: un repte en la frontera de drets

vista prèvia >

Davant dels reptes socials la dreta sempre intenta trobar caps de turc, sense anar a l'arrel del problema. Sobre del fenomen de les ocupacions, mediàticament s'ha imposat una visió securititzadora, com si les alarmes i els desnonaments fossin una vareta màgica per resoldre la situació de l'habitatge. Una visió republicana de la crisi habitacional en general, i del fenomen de l'ocupació en particular, pot donar resposta a un repte majúscul com aquest i oferir respostes més duradores deixant de banda la demagògia xenòfoba.

Ramon Codina

Expert en seguretat pública, màster en estudis estratègics (UB) i postgrau en lideratge institucional i gestió pública (FUB-UVic)

@RamonCodina

Afirma la Directora del Law School's Center on Global Legal Transformation, Katharina Pistor (1963), que el capital, fonamentalment, es compon de dos ingredients: un actiu i el codi legal. En un sentit ampli, qualsevol objecte, activitat o idea, amb independència de la seva forma, pot esdevenir un actiu; pot ser el cas, per exemple, d'un habitatge. Amb la codificació legal adequada, qualsevol actiu pot transformar-se en capital i amb això fer créixer la tendència a crear riquesa en favor de qui n'ostenta la titularitat.¹

El fenomen de les ocupacions, per tant, és en realitat un subproducte més del sistema econòmic capitalista, del seu entramat financer i dels mecanismes i regulacions que el sustenten. Sota la lògica del mercat, s'amenaça la condició de dret de l'habitatge, per convertir-lo en un actiu més; això, de facto, assenyala el capitalisme com a vector de desigualtat. Així, les fluctuacions del mercat hipotecari, lligades a la variació del tipus d'interès bancari, incideixen directament en el mercat

immobiliari, en el dia a dia de les famílies, i poden produir situacions crítiques en forma de desnonaments i eventualment d'ocupacions d'immobles.

El fenomen de les ocupacions tot i tenir un rerefons econòmic, en realitat afecta directament, com veurem, l'enfocament social de les polítiques públiques, des d'una triple perspectiva de drets: l'habitatge, la intimitat, i la propietat.

Un element que va lligat a nivell de percepció en les ocupacions és la seguretat. En aquest context, a més, els actors del sistema econòmic liberal instrumentalitzen un enfocament concret de la «seguretat» en tres aspectes:

- Implementant una estratègia de «securitització».² Amb un procés que redibuixa un assumpte de naturalesa política per convertir-lo en una amenaça, perill o alarma greu de seguretat, de manera que es promou el seu abordatge de manera urgent.³

2 De l'anglès *Securitization*.

3 EROUKHMANOFF, «Securitisatión Theory: An Introduction».

Pel cas que ens ocupa l'objectiu és vincular el fenomen de l'ocupació d'immobles exclusivament a la seguretat, quan en realitat només és un subproducte de la desigualtat social.

- Promovent una visió maniquea de la societat, dividida entre bons —propietaris— i dolents —ocupants irregulars.
- Facilitant els discursos de l'odi i de la por mitjançant la difusió d'informació falsa, la qual posa en risc la pau social i la convivència.

Davant d'aquesta estratègia de confusió perversa aquest article té com a objectiu aprofundir en les causes reals de les ocupacions, descriure amb detall el marc normatiu vigent i la casuística pròpia del fenomen, presentar dades oficials quantitatives, exposar les polítiques públiques implementades a Catalunya pel Govern de la Generalitat, posar de manifest les ingerències promogudes des de diferents instàncies a l'Estat espanyol, i llançar algunes propostes de gestió complementàries a les actuals especialment per aquelles situacions que alteren greument la convivència.

1 PISTOR, *El codi del capital. Com la llei crea riquesa i desigualtats*.

El Dret Penal, com a part del Dret Públic, regula la potestat punitiva de l'Estat enfront de les conductes criminals tipificades a l'articulat del Codi Penal

Normativa bàsica estatal d'afectació al fenomen de l'ocupació d'immobles

L'Estat espanyol a través de la Constitució del 1978 es va constituir, literalment, en un «Estat Social i Democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític». El text, com a norma suprema de l'ordenament jurídic espanyol, recull una sèrie de preceptes d'afectació directa al dret d'habitatge, concretament al Títol I, Capítol II sobre «Drets i Llibertats», recull «el dret a la propietat» i alhora que la privació dels béns i drets només es pot acordar «per causa justificada d'utilitat pública o interès social». Per altra banda el capítol III sobre «els Principis rectors de la política social i econòmica» del mateix títol recull l'obligació dels poders públics d'assegurar la protecció social, econòmica i jurídica de les famílies, i també «el dret dels ciutadans espanyols a gaudir d'un habitatge digne i adequat». Per aquest objectiu s'hi indica que els poders públics «hauran de promoure les condicions necessàries i establir les

normes pertinents per fer efectiu aquest dret, regulant la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per impedir l'especulació». Tanmateix el «dret a la propietat» i el «dret a l'habitatge» es recullen en diferents capítols del Títol I amb l'objectiu d'aclarir que el dret a l'habitatge en realitat no és un dret sinó una màxima inspiradora dels poders públics, i que, per tant, a diferència del dret a la propietat, no se'n pot reclamar la tutela judicial efectiva.⁴

Per altra banda, el Dret Penal, com a part del Dret Públic, regula la potestat punitiva de l'Estat enfront de les conductes criminals tipificades a l'articulat del Codi Penal. En matèria d'habitatge destaquen dues conductes típiques: l'entrada en domicili aliè —article 202 i 203— i la usurpació —article 245.1 i 245.2. Tot i que els dos tipus penals afecten a l'ús d'immobles, només el primer fa referència explícita als domicilis —incloses les segones

4 La tutela judicial efectiva és el dret que té qualsevol persona d'exercir la defensa dels seus interessos legítims davant de la Justícia, amb la preceptiva intervenció dels òrgans judicials. CONGRÉS DELS DIPUTATS, *Constitución española*.

residències—, atribuint el segon tipus als immobles que no tinguin aquesta condició.⁵ Pel que fa a la violència o la intimidació s'inclouen subtipus agreujats en totes dues conductes.⁶

Finalment, el Codi Civil espanyol estableix a l'article 10 que «la possessió, la propietat, i la resta de drets sobre béns immobles, així com la seva publicitat, es regiran per la llei del lloc on es trobin», i per tant la normativa civil d'aplicació a Catalunya és el Codi Civil Català, concretament el llibre cinquè relatiu als drets reals.

Categorització del fenomen de les ocupacions d'immobles

Tot i que hem aclarit els tipus penals i administratius afectats per

5 Definició del Termcat: «Lloc on legalment es considera establerta una persona o entitat per al compliment de les seves obligacions i per a l'exercici dels seus drets». Cal aclarir que perquè el lloc tingui aquesta condició cal que esdevingui residència habitual, i a més que la persona tingui l'ànim de romandre-hi. Això distingeix el domicili de la simple residència, on la persona es troba de manera accidental o transitòria.

6 CONGRÉS DELS DIPUTATS, *Código penal*.

El Codi Penal no pot aclarir la intenció al darrere de la conducta de l'autor més enllà de la presumpta voluntat de romandre en l'immoble

l'ocupació d'immobles, val la pena precisar les conductes típiques més enllà del text legal estricte. En primer lloc, cal saber que l'entrada en domicili aliè —Codi Penal articles 202 i 203— és un tipus que no pressuposa la intenció de l'autor de romandre-hi en un termini de temps llarg, sinó que acostuma a ser una conducta accessòria d'altres tipus delictius vinculats amb el patrimoni —béns mobles—, per exemple els robatoris. En canvi, els dos apartats de la usurpació —Codi Penal articles 245.1 i 245.2— fan referència directa a la voluntat de l'autor de romandre en el temps i fer ús de l'immoble, amb l'especificitat de l'ús —o l'absència— de la violència o la intimidació. És important aclarir bé aquestes diferències atès que les estadístiques policials del Cos de Mossos d'Esquadra (CME), referides al fenomen de l'ocupació d'immobles, se centren en la usurpació i l'ocupació d'immobles, és a dir, als tipus de l'article 245 del Codi Penal i en cas als dels articles 202 i 203.

El Codi Penal no pot aclarir la intenció al darrere de la conducta de l'autor més enllà de la presumpta

voluntat de romandre en l'immoble, pel que, per aprofundir en aquest aspecte, cal una segona categorització sobre els respectius subjectes actius⁷ i passius⁸ de les conductes delictives; en definitiva, abordar la casuística real existent sobre el terreny, allò que les comunitats de veïns i els Ajuntaments es troben al territori. Per fer-ho, en primer lloc, cal distingir entre dos grans categories: les ocupacions convencionals i les ocupacions anomenades «delinqüencials».

La diferència essencial entre elles rau en la utilització que fa el subjecte actiu de l'immoble. Estrictament, si hi ha voluntat d'establir-hi el domicili, normalment individus o famílies en risc d'exclusió; o per contra només esdevindrà un mitjà per dur a terme una altra activitat delictiva, normalment a partir d'organitzacions o bandes criminals. Per aquesta darrera categoria els casos més comuns són l'extorsió a propietaris, la revenda de claus a famílies en situació de precarietat habitacional, l'establiment de punts de venda —o

7 Referit a l'autor del fet.

8 Referit a la víctima del fet.

cultiu— de substàncies estupefaents, o l'explotació sexual de dones.

Pel que fa als subjectes passius —persones físiques i/o jurídiques; públiques o privades— la diversitat és molt gran:

- Propietaris individuals.
- Petits, mitjans tenidors —Administracions Públiques, empreses immobiliàries.
- Grans tenidors⁹ com ara la Sociedad de Gestión de Activos procedentes de la Reestructuración Bancaria (SAREB), entitats bancàries o fons de capital risc anomenats «Voltor».

Anàlisi quantitativa i conclusions estadístiques

Per abordar l'anàlisi quantitativa de les ocupacions hem recollit dades de fonts oficials, tant del govern espanyol com de l'executiu català, publi-

9 El concepte de «gran tenidor» amb anterioritat al 2019 feia referència als metres quadrats de superfície habitable en titularitat —1.250 m². Amb el Decret Llei 17/2019 de 23 de desembre, de mesures urgents per millorar l'accés a l'habitatge, es va establir en funció del nombre d'habitatges —mínim 15 habitatges— dels que s'ostenti la titularitat, incloent-hi tant persones físiques com jurídiques o fins i tot de capital risc i de titulació d'actius.

Sense denúncia de l'interessat, no hi pot haver actuació policial. Per tant, hi ha una «xifra negra» estadística per la diferència entre fets produïts i fets denunciats

dades en diferents pàgines web però sempre vinculades a les respectives autoritats de gestió de dades, l'Institut Nacional de Estadística (INE)¹⁰ i el Portal de Dades Obertes respectivament.¹¹

En el cas espanyol, i degut a l'especificitat de les dades, hem optat per consultar directament les estadístiques judicials al web del Consejo General del Poder Judicial¹² (CGPJ) pel que fa a instrucció de diligències prèvies i a les condemnes penals a Catalunya els anys 2019 —prepandèmia— i 2021 —postpandèmia. En relació amb Catalunya hem obtingut dades del Departament d'Interior sobre fets penals coneguts instruits pel CME.

En general, el primer problema que cal afrontar en qualsevol procés d'anàlisi de dades és la dificultat en l'harmonització d'aquestes, un fet que s'accentua quan provenen de diferents administracions.

10 INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA, Disponible a: <www.ine.es>.

11 GOVERN DE LA GENERALITAT, Disponible a: <www.governobert.gencat.cat>.²

12 Per a més informació, consultar: <www.poderjudicial.es>.

Per evitar interferències, doncs, hem optat per establir les tres fases que concorren en qualsevol infracció penal: la investigació —Dades de Fets penals coneguts: CME—, la instrucció —Diligències Prèvies: CGPJ - Ministeri Fiscal—, i l'enjudiciament/condemna —Condemnats penals: CGPJ - Jutjats penals—, sabent que cadascuna de les fases és consecutiva i està condicionada per l'existència de l'anterior.

Abans d'entrar a l'anàlisi quantitativa estricta cal aclarir diversos elements importants.

En primer lloc, cal ser conscients que es poden aplicar matisos metodològics molt diferents a l'anàlisi i que la pròpia complexitat del fenomen de les ocupacions fa que el llistat de variables d'afectació sigui molt llarg, pel que fa al model presentat en fa una selecció determinada tot i que n'hi pot haver d'altres.

En segon terme, també s'ha de recordar que, sense denúncia de l'interessat, no hi pot haver actuació policial. I, per tant, hi ha una «xifra negra» estadística per a la diferència

entre fets produïts i fets denunciats. En tercer punt, les condemnes penals són el producte d'un procés judicial feixuc que pot allargar-se anys i, per tant, no es corresponen directament als fets instruits pel mateix exercici.

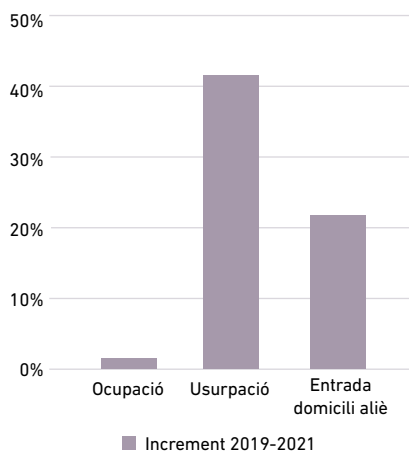
Un altre element a tenir en compte és l'aturada tècnica del 2020 —exclos de l'anàlisi— que va produir un efecte acumulatiu en l'activitat del 2021 especialment per les condemnes i per tant un retard en la tramitació dels expedients.

A més a més, les dades de condemnats de 2019 i 2021 dels dos tipus d'usurpació —Codi Penal article 245.1 i 245.2— es presenten de forma conjunta a les dades del CGPJ. I les dades d'entrades en domicili aliè —Codi Penal article 202 i 203— no apareixen a les bases de dades; en canvi, respecte de les diligències prèvies sí hi apareixen.

I finalment, les dades entre fets penals coneguts i diligències prèvies coincideixen en el percentatge de cadascun dels tipus penals registrats, pel que en validen l'anàlisi comparativa.

Gràfic 1

Increment de fets denunciats a Catalunya, 2019-2021 (%)

Font: Dades Obertes Departament Interior - Generalitat de Catalunya.

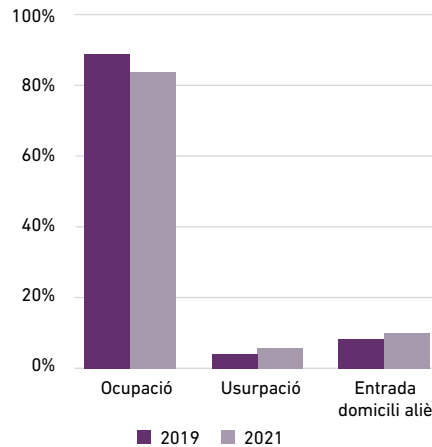
A partir d'aquestes observacions que cal tenir en compte a l'hora de fer l'anàlisi, podem concloure que els resultats obtinguts pel període 2019-2021 són els següents:

El major increment de fets penals coneguts van ser les usurpacions (+42%) molt per sobre de la resta de figures delictives descrites.

En la mateixa línia la majoria de fets penals coneguts del període d'estudi

Gràfic 2

Tipologia de fets denunciats a Catalunya, 2019-2021 (%)

Font: Dades Obertes Departament Interior - Generalitat de Catalunya.

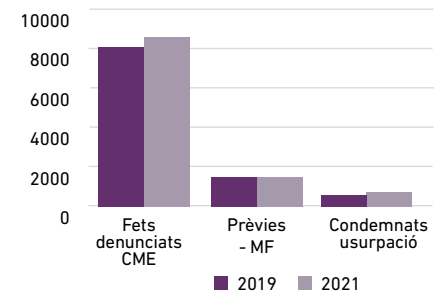
corresponen a la tipologia d'ocupació d'immobles (88%) deixant així percentatges residuals a la resta de tipus penals.

El percentatge de fets penals coneguts que promouen la instrucció de diligències i d'aquests que acaben en sentències condemnatòries és en conjunt molt baix.

La majoria de condemnats per usurpació tenien nacionalitat espanyola,

Gràfic 3

Comparativa de les tipologies d'accions d'investigació i processals en relació amb els casos d'usurpació a Catalunya, 2019-2021 (%)

Font: comparació Dades Obertes Departament Interior - Generalitat de Catalunya / ECGPJ.

la resta d'origens representen percentatges gairebé residuals.

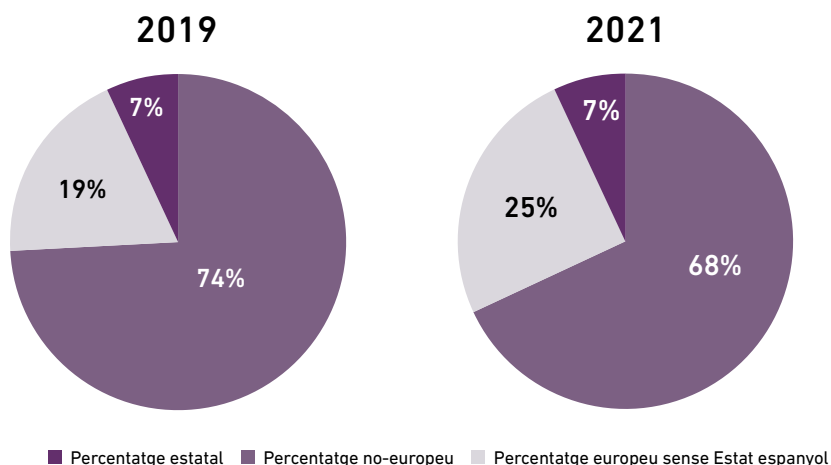
Les conclusions preliminars extretes, a partir d'aquestes dades són les següents:

En primer lloc: La selecció de dades publicades pel CGPJ sobre els tipus afectats dificulta una anàlisi diferenciada entre aquelles ocupacions d'immobles vinculades a una necessitat social d'altres amb intencionalitats diferents, promovent una visió unitària del fenomen que en realitat no existeix.

Es confirma que la retòrica xenòfoba que sovint vincula tot tipus de conductes delictives a la població migrant, pel cas de l'ocupació d'immobles, és falsa

Gràfic 4

Procedència de l'autoria delinqüencial a Catalunya, 2019-2021 (%)

Font: Dades Obertes Departament Interior - Generalitat de Catalunya.

En segon lloc: Es confirma que la retòrica xenòfoba que sovint vincula tot tipus de conductes delictives a la població migrant, per al cas de l'ocupació d'immobles, és falsa.

En tercer lloc: es confirma que només el 7% —2019— i el 8% —2021— dels fets denunciats al CME acaben en sentències condemnatòries i, per tant, que hi ha un veritable tap en la gestió penal del fenomen a les instàncies judicials de l'estat espanyol.

L'autonomisme com a instrument al servei de la precarietat habitacional

Segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) del tercer trimestre del 2022, Catalunya té la quarta xifra més alta al Índex del Precio de la Vivienda (IPV)¹³ de les CCAA de

13 L'IPV reflecteix l'evolució dels preus de l'habitatge —nou i de segona mà— i es calcula amb dades obtingudes del Consell General del Notariat. Índex Precio Vivienda 3er Trimestre 2022. INE, disponible a:

l'Estat espanyol. Aquesta pressió en els preus del mercat dificulta seriosament la capacitat de les catalanes i els catalans d'accedir a un habitatge de propietat. Paral·lelament, segons dades de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, el mercat de lloguer registra preus a l'alça que ja superen els nivells del 2010 —en plena bombolla immobiliària—, i alhora una caiguda mitjana en la formalització de contractes del 10%. Per la seva banda, segons dades del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya sobre fets denunciats, en el període 2017-2021 les denúncies per usurpació —Codi Penal article 245.1—, per ocupació d'immobles —Codi Penal article 245.2— i per entrada en domicili aliè —Codi Penal article 202 i 203— van créixer un 80, un 58 i un 40% respectivament. En aquest context de creixent, i preocupant, emergència habitacional, el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 11/2020, del 18 de setembre, de mesures urgents en matèria de contenció de rendes en els contractes d'arrendament d'habitatge i de modificació de la Llei 18/2007, de la

<www.ine.es>.

Segons dades de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, el mercat de lloguer registra preus a l'alça que ja superen els nivells del 2010

Llei 24/2015 i de la Llei 4/2016, relatives a la protecció del dret a l'habitatge; i la Llei 5/2006, de 10 de maig, del llibre cinquè del Codi civil de Catalunya, relatiu als drets reals, habilitant els Ajuntaments i les comunitats de veïns, afectades per les ocupacions denominades «delinqüencials» i per d'altres que alterin greument la convivència i la pau social, per instar l'inici del procediment de desallotjament d'un immoble en cas que el propietari no se'n responsabilitzi. Amb aquestes modificacions el Govern mirava de fer possible l'encaix dels drets d'habitatge, propietat i intimitat, a través de les normes sense donar l'esquena a la situació socioeconòmica del país.

Paral·lelament les cambres de l'Estat espanyol, els darrers anys, han centrat el seu impuls legislatiu en la protecció del dret a la propietat, a través del Codi Penal, amb un enduriment de penes al 2010, i amb la promulgació de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana —coneguda com a Llei Mordassa—; i per altra banda des de les formacions polítiques més liberals de l'arc parlamentari espanyol s'ha presentat un Recurs d'Inconstitucionalitat contra la Llei de contenció dels contractes

de lloguer del Govern català, el qual va ser estimat pel Tribunal Constitucional i ha provocat la suspensió de la seva implementació. A l'espera que els socis de govern a l'Estat espanyol —PSOE i Unides Podem— formalitzin un acord per la presentació d'una nova llei d'habitatge i amb el convenciment que l'enfocament social serà força restrictiu, cal saber que l'impuls legislatiu català sempre estarà sotmès no només a l'article 1.2 del Codi Civil espanyol que literalment afirma que «*carecerán de validez las disposiciones que contradigan otra de rango superior*», sinó també a les habituals ingerències en l'àmbit competencial exclusiu de la Generalitat de Catalunya.

Drets socials i impuls legislatiu

Des de la perspectiva del liberalisme d'ascendència llibertariana, els drets civils i polítics estan per sobre dels drets socials i econòmics. En aquest context, l'estat, reduït a la mínima expressió, garanteix la propietat privada i una llibertat personal basada en l'egoisme¹⁴ per això hi

ha un conflicte obert entre l'ordre jurídic liberal, centrat exclusivament en la protecció dels drets privats, i l'ús del dret per defensar objectius socials.¹⁵ Els propietaris d'actius no estan interessats en compartir els seus beneficis, per això l'estat no té cap altra opció que contrarestar, especialment en èpoques de crisi, els excessos dels drets privats codificats en la llei.¹⁶ Sens dubte, les normes no només indiquen la prioritització política dels governs que les promulguen, sinó que sobretot tenen la capacitat de regular la desigualtat i en conseqüència afectar les condicions de vida de les persones. L'aposta republicana democràtica pretén inclinar la balança cap a la banda dels drets socials.

Aquest principi en realitat evoca a la llibertat republicana també com a ideal comunitari i amb caràcter igualitari, per exercir el contrapès als grans poders —siguin públics o privats— i defensar els ciutadans davant la possibilitat d'interferències

15 MENKE, *Por qué el derecho es violento (y debería reconocerlo)*.

16 PISTOR, *El código del capital. Cómo la ley crea riqueza y desigualdad*.

14 TORBISCO, «Estat de dret, democràcia i drets humans».

Per combatre aquesta «securitització», l'aplicació del filtre republicà a les polítiques públiques de seguretat resulta imprescindible

arbitràries en la seva vida. Per Philip Pettit (1945) també hi ha cinc àmbits de presa de decisió política: la prosperitat econòmica, la independència personal, la vida pública, la defensa exterior, i la protecció interior.¹⁷ Veiem, doncs, que al llarg del temps la tradició republicana ha fixat postura sobre la importància de la llei per al principi de no dominació i la protecció de la llibertat. Aquest republicanisme, per tant, ens ajuda a dibuixar els grans eixos d'influència sobre els quals dissenyar les estratègies de gestió pública, però també els filtres ideològics que cal aplicar-hi. Per això els col·lectius subjectes a la marginació social en general, són l'objecte principal de les polítiques republicanes igualitàries, de redistribució de riquesa, encabides en un model d'estat social garantista.¹⁸

El paradigma republicà de la Seguretat Humana

Una resposta fàcil, com hem vist, per fer front al fenomen de les ocupa-

cions és la «securitització». Per tal de combatre-la, l'aplicació del filtre republicà a les polítiques públiques de seguretat resulta imprescindible; en aquest sentit l'investigador nord-americà George Lakoff (1941) afirma que, a l'hora de defensar tal o qual política pública, és important establir marcs mentals que li siguin favorables, perquè la seva popularització constitueix un espai ideològic que amara, condiona i influeix la societat.¹⁹ Sovint s'obvia que la visió clàssica de la seguretat en realitat emmascara una visió liberal —i de dretes— d'aquestes polítiques, que està lluny de ser genèrica o neutra. La renúncia del progressisme polític a abordar aquesta matèria, durant molt de temps, ha permès que s'imposi el marc mental conservador. Cal tenir aquesta realitat molt present a l'hora de defensar la necessitat d'un nou paradigma per la seguretat pública republicana: el de la Seguretat Humana.

La Comissió de Seguretat Humana (CSH) de l'ONU en el seu informe final «Human Security Now» es de-

fineix la seguretat humana com una estratègia per la protecció del nucli vital de totes les vides humanes de manera que es millorin les llibertats i la seva realització com a persones. Però l'informe va més enllà i fa referència directa a la protecció explícita de les llibertats fonamentals així com la protecció directa de les persones de situacions i amenaces crítiques greus, com també de les situacions més habituals. Per fer-ho, proposa fer servir processos que es basin en les fortaleses i aspiracions de les persones, i alhora crear sistemes polítics, socials, mediambientals, econòmics, militars i culturals que, en conjunt, aportin a les persones les bases per a la supervivència,²⁰ el sosteniment econòmic i la dignitat.²¹ La seguretat humana és, doncs, una estratègia política transversal i global, que aplega un conjunt de necessitats ciutadanes, estretament relacionades, complementàries i interdependents, més enllà de l'estrictament relacionat amb la tradicional seguretat ciutadana. Cal integrar

20 L'extrapolació de l'àmbit militar al de la seguretat pública civil té sentit en un enfocament no estatal del concepte de seguretat humana.

21 ONU, «Human Security Now Final Report».

17 PETTIT, *Llibertat i govern: republicanisme*.

18 MARTÍ, «El Republicanisme».

19 LAKOFF, *No pensis en un elefant! Llenguatge i debat polític*.

En l'àmbit de les ocupacions d'immobles s'ha demostrat que, per exemple, el disseny urbà pot tenir un paper fonamental

als processos dels ens públics tot el coneixement i els recursos disponibles, perquè l'abordatge de projectes complexos i innovadors requereix la col·laboració interadministrativa i la coordinació supramunicipal; des del camp de la compartició d'experiències innovadores fins a l'impuls de projectes conjunts i ambiciosos.²² Aquesta aproximació suposa superar bona part de les resistències estructurals del sistema burocràtic públic.

En l'àmbit de les ocupacions d'immobles s'ha demostrat que, per exemple, el disseny urbà pot tenir un paper fonamental. Les bases teòriques d'aquesta proposta s'articulen en l'estratègia *Crime Prevention Through Environmental Design* (CPTED) la qual incideix en la importància del disseny arquitectònic, urbà i natural en la configuració d'espais segurs per a l'activitat humana i la convivència, promovent en certa manera el control social informal i involucrant les comunitats en aquest disseny.²³

22 RAMIÓ, «Els dos ingredients per una bona organització d'un ajuntament de mida mitjana».

23 El 2016 Sarah Chiodi va formular l'actualització del model amb «Crime Prevention Through Urban Design and Planning (CP-UDP)». Veure CHIODI, «Crime prevention through urban design and planning

Trobar l'equilibri entre els espais oberts i les edificacions, repensar les polítiques de transport, facilitar la circulació dels vianants a l'espai públic... són algunes de les estratègies que afavoreixen l'estratègia CPTED. En aquest cas suposa un replantejament per part dels ajuntaments del disseny urbanístic dels municipis, la implementació del qual pot promoure un efecte dissuasiu en les conductes afectades.

També el desplegament de xarxes d'equipaments públics, la preservació dels entorns naturals i la lluita contra el canvi climàtic, la provisió de serveis públics bàsics, l'abordatge del multiculturalisme, la transversalitat de les polítiques amb perspectiva de gènere, les estratègies per amortir les desigualtats econòmiques i, com no, les polítiques d'habitatge... incideixen directa o indirectament en la seguretat de les persones. Abstraure's d'aquesta interrelació suposa actuar a pedaços i renunciar a un canvi de fons l'èxit o el fracàs del qual dependrà directament d'un inequívoc compromís social i polític.

in the smart city era: The challenge of disseminating CP-UDP in Italy: learning from Europe».

Desinformació i sensació de seguretat

És paradoxal que en l'era de la informació molts dels inputs que condicionen la seguretat percebuda per la ciutadania tinguin més a veure amb la subjectivitat de les sensacions que en l'anàlisi objectiva de les dades. La projecció clàssica de l'índex de seguretat objectiva habitualment prové de les dades delinqüencials i, en canvi, la seguretat subjectiva està estrictament sotmesa a la percepció individual o col·lectiva. L'expert en seguretat internacional, Mario Toboso, afirma amb encert que els mitjans de comunicació i les xarxes socials col·laboren en la producció d'una dissonància entre el risc real i el risc percebut de manera que la sensació de seguretat es veu afectada per elements que van molt més enllà de les dades delinqüencials objectives.²⁴ L'impacte de la informació difosa als mitjans de comunicació convencionals, a les xarxes socials i als serveis de missatgeria instantània és determinant en aquesta

24 TOBOSO, «Compareixença a la Comissió d'Investigació dels Atemptats de Barcelona i Cambrils – Parlament de Catalunya».

Les dades delinqüencials indiquen que el gruix d'activitat delictiva se centra en l'ocupació d'immobles buits

percepció de seguretat, no només per l'abast que li facilita l'actual disponibilitat de dispositius de telefonia mòbil, sinó també, i molt especialment, per l'ús intencionat que en fan determinats actors socials, polítics i econòmics. En aquest sentit, respecte del fenomen de les ocupacions d'immobles, el focus mediàtic està situat en el risc de patir les mal anomenades «violacions de domicili» quan en realitat les dades delinqüencials indiquen que el gruix d'activitat delictiva se centra en l'ocupació d'immobles buits. Aquest escenari obliga a traçar estratègies públiques que garanteixin que, com a mínim, hi hagi altaveus formals, creïbles i confiablés als que atendre enmig d'una creixent «influxació»²⁵ buida de mirada social, i una estratègia de desinformació dels grans propietaris d'actius immobiliaris i dels mercats secundaris que en depenen; parlem de les empreses d'alarmes i de sistemes de seguretat antiocupació, i de les «empreses» de desocupació.

25 Neologisme que defineix un excés d'informació que provoca en el receptor una incapacitat per a comprendre-la i assimilar-la. Vegeu NEOLOTECA TERMCAT, <www.termcat.cat>.

Desnonaments i desallotjaments

Si bé els dos conceptes sovint s'utilitzen indistintament és important aclarir les diferències. El terme desnonament fa referència al desallotjament d'un resident d'un immoble que ocupa, per via legal.²⁶ Aquest procediment es duu a terme sempre mitjançant una resolució judicial, la qual s'emet com a finalització d'un procés d'execució hipotecària, o per impagament de les obligacions contractuals d'arrendament. En aquest context els cossos policials actuen com a Policia Judicial i es limiten a donar compliment dels mandats judicials. L'enfocament social de la seguretat humana s'aplica en la gestió coordinada dels recursos públics disponibles, no només policials, per fer una detecció avançada de les situacions de vulnerabilitat derivades de la sortida de l'immoble. Per aconseguir-ho el Departament d'Interior i el Departament de Drets Socials han establert un protocol de coordinació per a aquests casos.

Pel que fa a les desocupacions hem vist que són l'acció genèrica pròpia del desnonament, però fora d'aques-

26 Definició obtinguda de Termcat.

ta casuística es poden produir dues situacions:

- 1) Que els agents de l'autoritat forcin als ocupants a sortir de l'immoble, com a producte de l'acció policial en els casos de comissió de delictes flagrants. Procedint-se també a la identificació de l'autor/s i a la incoació de la corresponent imputació penal.
- 2) Que els agents de l'autoritat, en funcions de policia judicial, s'encarreguin d'una execució judicial en un procés per ocupació irregular de l'immoble. En aquest procediment les mesures socials descrites al desnonament segueixen la mateixa pauta.

L'abordatge de les ocupacions delinqüencials

Hem vist que les dades desmenteixen el relat liberal de la dreta i els discursos populistes de la ultradreta, i tanmateix en l'amalgama de realitats que conformen el fenomen n'hi ha una que efectivament requereix un enfocament diferenciat: les anomenades ocupacions delinqüencials.

Les ocupacions delinqüencials són aquelles en les que l'ocupació és un mitjà per a la comissió d'un altre delictes

Com explicàvem amb anterioritat, les ocupacions delinqüencials són aquelles en les que l'ocupació és un mitjà per a la comissió d'un altre delictes, i en què habitualment el subjecte actiu és algun tipus d'estructura organitzada —grup criminal— encara que l'accés efectiu es dugui a terme individualment. El mateix caràcter delictiu de les activitats que es duen a terme a l'habitatge ocupat acostumen a marginalitzar socialment l'entorn, el que deriva en greus problemes de convivència que afecten negativament i profunda la sensació de seguretat de les comunitats. Massa vegades els grans tenidors i les entitats bancàries desatenen part de les seves obligacions com a propietaris, inclosa la presentació de denúncia en cas d'ocupació il·legal, el que, de facto, impedeix l'acció judicial, i de retruc agreuja les situacions de conflictivitat i alteració de la convivència.

En aquest sentit l'impuls legislatiu de l'executiu català també avança en direcció a compel·lir aquests propietaris a col·laborar en la garantia de drets en lloc de participar estrictament en l'especulació.

Davant d'aquesta inacció de molts dels grans tenidors el Parlament va aprovar la modificació del Codi Civil Català per tal d'habilitar els ajuntaments i les comunitats de veïns, afectats per les ocupacions delinqüencials així com aquelles que alterin greument la convivència i la pau social, per instar al poder judicial l'inici del procediment de desallotjament de l'immoble.

En aquest context l'acció del Departament d'Interior s'emmarca en el combat contra la criminalitat, mitjançant la persecució de les activitats delictives que es deriven de les ocupacions, però també en la investigació i desarticulació dels grups criminals implicats que les perpetren.

Si la preservació de la pau social és l'eix vertebrador de l'acció pública, la proximitat i la identificació de la ciutadania amb els serveis públics són la clau de volta de la detecció i gestió de conflictes emergents.

El paradigma que també té en compte la sensació de l'individu i les seves experiències com a destinatari del servei, obliga les administracions

encarregades de la provisió i gestió de la seguretat pública a reformular les seves estratègies plantejant noves formes d'implantació i desplegament operatiu, unes formes que principalment, com dèiem, giren al voltant del concepte de la proximitat, però que no renunciïn ni a la seguretat objectiva, ni als avantatges que ofereixen les estratègies formatives en col·lectius de risc, la implementació de tècniques d'explotació i anàlisi de dades, les estratègies de gestió comunicativa, i l'anàlisi d'intel·ligència i prospectiva. La proximitat parla del contacte, de la coneixença, de la coordinació, de la coresponsabilitat, de la legitimitat atorgada i sobretot de la confiança. Per tot això, les estratègies de participació ciutadana són una bona eina per a la mediació, l'assoliment de consensos i en la recuperació de la convivència.

Conclusions

Hem de tenir clar que el fenomen de l'ocupació d'immobles va més enllà de l'enfocament territorial, i les resistències polítiques de l'ordre social també són presents a l'arc parlamentari català. El capitalisme

La concepció republicana de la seguretat, holística, participativa i amb un clar enfocament social, és l'alternativa més raonable a la «securitització»

neoliberal, i els seus representants, posen el dret a la propietat per davant del dret a l'habitatge arreu convertint els habitatges en actius estrictament patrimonials. Després de la crisi econòmica de 2009 vam aprendre que, si se li dona l'oportunitat, el capital socialitza les pèrdues sense deixar de privatitzar els beneficis, per això és imprescindible establir eines de regulació del mercat que dificultin l'especulació i l'abús, especialment quan els col·lectius afectats es troben en situació de precarietat i/o vulnerabilitat, situant el focus de l'acció pública en l'eradicació de la pobresa i la marginalitat. Alhora, mitjançant l'impuls legislatiu es poden crear eines que administrin els punts de col·lisió que suposen les fronteres entre drets. Tenint en compte que les eventuais divergències poden ser un focus d'alteració de la convivència, parlar exclusivament de seguretat en el marc de les ocupacions d'immobles és una forma de desviar el focus d'atenció del relat social que hi ha al darrere. Davant d'això, la concepció republicana de la seguretat, holística, participativa i amb un clar enfocament social, és l'alternativa més raonable a la

«securitització», considerant que la seva implementació requereix una aproximació interadministrativa i l'exercici de la coresponsabilitat ciutadana.

El Govern de la Generalitat, mitjançant les autoritats de seguretat, ha assolit un ferm compromís en la lluita contra la criminalitat organitzada que treu profit de les situacions de precarietat de les famílies i també en aquelles situacions que generen conflictivitat social i alteren la convivència.

En aquest sentit hem de tenir clar que els desnonaments són activitats judicials; impedir-los no resol el problema, només l'ajorna. Per això cal implementar estratègies públiques coordinades que permetin detectar conflictes emergents i abordin les solucions abans de l'execució judicial.

No podem oblidar, també, que la lentitud dels processos judicials, i les ingerències legislatives estatals, són un feixuc llast sobre l'acció pública del Govern de Catalunya. I per tant, que qui té la palanca per al desbloqueig de la situació actual són els

poders legislatiu i judicial de l'Estat espanyol.

Malgrat tot, hem de seguir garantint l'aplicació del filtre dels principis republicans, que protegeixen la llibertat com a ideal comunitari i que impedeixen la ingerència arbitrària en la vida de les persones, en tots els aspectes de la governança però especialment en aquells que afecten els col·lectius més vulnerables de la societat. ■

■ Bibliografia

CHIODI, Sarah Isabella. «Crime prevention through urban design and planning in the smart city era: The challenge of disseminating CP-UDP in Italy: learning from Europe». *A Journal of Place Management and Development*, núm. 9, pàg. 137-152, 2016.

CUTTING CRIME IMPACT. «Toolkits» [en línia]. Disponible a: <www.cuttingcrimeimpact.eu>.

EROUKHMANNOFF, Clara. «Securitisation Theory: An Introduction» [en línia]. *A E-International Relations*, 2018. Disponible a: <www.e-r.info>.

INTERNATIONAL CPTED ASSOCIATION. «Welcome to the International CPTED Association» [en línia]. Disponible a: <www.cpted.net>.

LAKOFF, George. *No pensis en un elefant!: Llenguatge i debat polític*. Barcelona: Viena Edicions, 2011.

MARTÍ, José Luís. «El Republicanisme». *A Síntesi*, núm. 3, Diputació de Barcelona, 2002.

MENKE, Christophe. *Por qué el derecho es violento —y debería reconocerlo*. Buenos Aires: Siglo XXI Editora Iberoamericana, 2020.

ONU. «Human Security Now Final Report» [en línia]. *A CHS*, 2003. Disponible a: <www.un.org>.

PISTOR, Katherine. *El codi capital. Com la llei crea riquesa i desigualtat*. Barcelona: Saldonar, 2023.

RAMIÓ, Carles. «Els dos ingredients per una bona organització d'un ajuntament de mida mitjana» [en línia]. *A El blog de esPúblico*, 2020. Disponible a: <www.administracionpublica.com>.

TOBOSO, Mario. «Compareixença a la Comissió d'Investigació dels Atemptats de Barcelona i Cambrils». Parlament de Catalunya. 18 de setembre de 2018.

TORBISCO, Neus. «Estat de dret, democràcia i drets humans'». *A Eines*, núm. 37. Fundació Irla, 2020.